

РОЗДІЛ 6

ГЕОГРАФІЯ США

ГЛУХИЙ ЗАКУТОК НА СХОДІ

Якщо по карті Сполучених Штатів ми подивимось на їхнє східне узбережжя на північ від Бостона, то не побачимо там жодного великого міста. Тут прокладено лише кілька великих доріг, що з'єднують узбережжя з внутрішніми землями, де міста загалом значно поступаються за розмірами містам на узбережжі океану. Ця зона, включаючи північну частину Нової Англії та район Адірондакських гір у штаті Нью-Йорк, цілком заслуговує назви глухого закутку на сході.

Глухий закуток сходу знаходиться фактично поруч, майже нависає над головними шляхами сполучення, але все ж таки не на них. Морські шляхи сполучення завжди оминали цей регіон, в результаті він завжди залишався в тіні більш везучих сусідів, що в свою чергу значно гальмувало економічний розвиток регіону, а нерідко призводило навіть до тривалої стагнації.

Південна Нова Англія належить до найбільш розвиненої частини США. Північна її частина більше подібна до Атлантичної провінції Канади.

ПРИРОДА ТА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Загалом природа цієї частини Америки дуже мальовнича. Деякі вершини Президентського пасма Білих гір у Новому Гемпширі здіймаються чи не найвище, утворюючи невеликі затоки, з усіх боків оточені високими скелями. Розлогі обшири практично зовсім без населених пунктів знаходяться на відстані всього кількох годин їзди від практично найбільших міст на континенті.

Більшість цього регіону охоплює північно-східну частину Аппалачського високогір'я. Проте загальна структура поверхні цього регіону не дуже подібна до впорядкованої системи гірських пасем та долин південної частини Аппалачських гір.

Адірондакські гори розташовані на півночі штату Нью-Йорк – це південні відроги Канадського щита. Це розлоге високогір'я кілька разів було вкрите великими оледеніннями, тому загалом його поверхня швидше заокруглена, ніж стрімка. І хоча Адірондакські гори не дуже високі, проте вони займають досить велику територію.

Загалом більшість території Нової Англії лежить на досить високому плато. Це старе геологічне утворення зазнало досить сильної ерозії водяними потоками та льодом. В результаті процесу ерозії більшість вершин у регіоні не пе-

ревищують позначку у 1500 метрів. Таким чином можна сказати, що континентальні льодовики добре згладили поверхню більшості гір та пагорбів цього плато. Лише в тих місцях, де гори здіймалися над поверхнею льодовиків, вони залишилися досить стрімкими.

Взагалі на території північної Нової Англії є фактично дві гірських системи – Зелені гори у штаті Вермонт та Білі гори у штаті Нью-Гемпшир. Зелені гори здебільшого невисокі, вони не здіймаються вище, ніж на 1500 метрів, і тому навіть їхні вершини мають згладжену, округлу форму. Деякі вершини Білих гір здіймаються на висоту понад 1900 метрів, і тому вони круті й стрімкі.

Трохи південніше, де високе плато було дуже розмито водами з льодовиків, залишилося кілька ізольованих піків, що стоять окремо від основної гірської системи на півночі регіону. Найбільшою з них є гора Монаднок в південному Нью-Гемпширі.

Монаднок – це також і загальна назва для таких останкових ізольованих гірських утворень, що залишилися поодинокі стояти після того, як вода вимила навколишні більш м'які гірські породи. Так гора Катахдін, що домінує над навколишніми просторами в центральній частині штату Мен, має те саме походження.

Хоча вся північ Нової Англії разом із частиною штату Нью-Йорк загалом гірська країна, її населення переважно розташувалося у долинах та на низовині. Найбільші заселені зони – це долина річки Коннектикут між штатами Нью-Гемпшир та Вермонт, низовина навколо озера Чамплейн вздовж кордону між штатами Вермонт та Нью-Йорк та долина Арустук на півночі штату Мен. Ціла низка невеликих низовин тягнеться вздовж узбережжя океану, а також численні вузькі потоки перерізають плато по всій його поверхні.

Цей регіон характерний тим, що тут зустрічаються континентальний полярний і морський клімат, в результаті чого тут, як правило, холодно, рідко буває спека і завжди волого. Оскільки він знаходиться на східному узбережжі американського континенту, західні вітри переносять континентальний клімат у цей регіон, тим самим обмежуючи вплив на нього морського клімату. Чим вище піднесення, тим більше клімат узбережжя відрізняється від клімату внутрішніх територій.

Вздовж узбережжя поролягає холодна Лабрадорська течія. Навіть серед літа знайдеться небагато бажаних хоч на короткий час зануритися в цю холодну воду. Однак, незважаючи на це, клімат на узбережжі все ж дещо м'якший, ніж у глибині суходолу. Період вегетації на узбережжі на 70 днів довший, ніж середній у регіоні, що триває близько 120 днів. Взимку температура на узбережжі також вища на 3–6 градусів, ніж на плато. Водночас влітку вона навпаки дещо нижча.

Вплив моря виявляється у частій хмарності та туманах, особливо вздовж південного узбережжя, де холод тримається довше навіть улітку. Тут відносно важко вирощувати зернові, які вимагають більше тепла та сонця влітку. Практично по всій території регіону випадає щороку від 100 до 150 сантиметрів опадів. Оподи випадають досить регулярно протягом року. Взимку випадає багато снігу, який становить від 20 до 50 відсотків усіх опадів у регіоні. А подекуди в глибині території випадає навіть до 250 сантиметрів снігу на рік. На узбережжі сніг довго не лежить і часто тане, але далі від берега він залягає і не сходить нерідко три, а то і п'ять місяців.

НАСЕЛЕННЯ ТА ПРОМИСЛОВІСТЬ

Глухий закуток на сході – це місце, де не так просто жити і працювати. Тут жорсткий клімат, нерівна поверхня, тонкий шар гірських ґрунтів перешкоджає веденню землеробства, яке поширене тут лише в кількох сприятливих районах. Донедавна тут було знайдено лише кілька невеликих родовищ корисних копалин. Разом з невеликим місцевим ринком та відносною територіальною ізоляваністю ці фактори значно обмежили розвиток промислового виробництва в регіоні.

Проте цей регіон не завжди був глухим закутком на сході. Те що він знаходиться на узбережжі, виступаючи далеко вглиб Атлантичного океану, стало причиною того, що його береги були чи не першими в Новому Світі, які гостинно прийняли перших європейських мандрівників та поселенців. Вже в середині шістнадцятого сторіччя в невеличких затоках центральної та південної частини штату Мен були поселення вихідців з Британії. Проте ці поселення залишалися на узбережжі і не посувалися вглиб території, стримувані місцевим індіанським населенням аж до середини XVIII сторіччя.

Для ранніх європейських поселенців багаті рибою мілини вздовж усього узбережжя штату Мен були надзвичайно важливим джерелом існування. Ці мілини глибиною 30–60 метрів знаходяться у відкритому морі по зовнішніх кордонах континентального шельфа і омиваються водами, багатими рибою. Оскільки вони мілководні, то сонячне проміння добре прогріває воду на них, що дає змогу розви-

ватися планктону у великих кількостях, а планктон, як відомо, є основною їжею для багатьох видів риб. Тут водиться велика кількість тріски та пікші, які люблять холодну воду. Солоня тріска була досить значним експортним товаром перших поселенців Нової Англії.

Іншим важливим природним ресурсом цього регіону завжди були його ліси. Біла сосна є головним промисловим деревом у лісах Нової Англії. Це дивовижне дерево, найбільші його екземпляри сягають висоти у 60 метрів, залишаючись при цьому абсолютно рівними. Його деревина чиста, досить міцна, і її легко обробляти. Практично всі первісні ліси зараз вже вирубані, а ліси другого чи третього покоління значно нижчі і не такі величні в порівнянні з первісними лісами. Саме ліси зробили свого часу штат Мен центром кораблебудування.

Сільське господарство було третім за значенням видом діяльності перших поселенців цього регіону, проте ферми тут ніколи не були великими і на них завжди вироблялася обмежена кількість сільськогосподарської продукції. У давніші часи фермерство забезпечувало лише засоби до існування.

Пік розвитку сільського господарства саме на півночі Нової Англії припадає на початок XIX сторіччя. Але два чинники згодом зупинили цей розвиток. Перший – це відкриття родючих земель на Заході, а другий – будівництво каналів, які пов'язали ці землі із східним узбережжям. Поселення посунулися на захід за Аппалачські гори на багаті землі на південь від Великих озер. Також на початку сторіччя, у 1820-х роках, було збудовано канал Ейрі, а згодом і решту каналів далі на захід, що зробило ринки збуту на східному узбережжі більш доступними для фермерів Заходу. Бідні ферми на півночі Нової Англії не витримали конкуренції навіть на тому невеликому ринку, що вони мали з зерном, імпортованим з районів Огайо чи Індіани. Тому значна частина населення Нової Англії залишила свої бідні землі, помінявши їх на багаті землі на Заході.

Ще один удар зазнало сільське господарство регіону наприкінці XVII – на початку XVIII сторіччя під впливом розвитку промислового виробництва на півдні Нової Англії, коли в Сполучених Штатах розпочалася промислова революція. Внаслідок промислової революції утворився великий ринок праці. Першими з її наслідками зіткнулися фермери Нової Англії, які шукали вищих і стабільніших прибутків, які їм могла забезпечити робота на промислових підприємствах. Переважне використання дитячої та жіночої праці, особливо на підприємствах текстильної промисловості, ще більше підняло вартість праці у промисловості порівняно з сільським господарством.

Подальший занепад сільського господарства регіону тривав практично протягом наступних 150 років. Нині обробляється менше ніж 10 відсотків земель у трьох штатах на

півночі Нової Англії, а ще 100 років тому оброблялося близько 50 відсотків. Лише десять-двадцять років тому зупинилося падіння кількості населення в багатьох містах регіону, яке тривало протягом останніх ста, а то й більше років. Там, де землі оброблялися на схилах гір, нині в основному знову ростуть ліси. Навіть у долинах земля, як правило, не родюча, клімат заходний, а ферми надто невеликі за розмірами, щоб вести продуктивне сільське господарство.

Ферми залишилися лише в кількох максимально сприятливих місцях, і вони в основному спеціалізуються на виробництві якогось одного виду сільськогосподарської продукції. Так, наприклад, на кислих ґрунтах графства Вашингтон, що на північному сході штату Мен, знаходиться один з найбільших в Америці центрів із вирощування чорниці.

Крім того, варто згадати ще два регіони з виробництва особливої сільськогосподарської продукції. Один з них знаходиться на північному сході штату Мен та в західному Нью-Брунсуїку в Канаді – це долина Сент-Джон-Арустук. Тут ґрунти – це пілуватий суглинок, ідеальний для вирощування картоплі, а короткий період вегетації сприяє вирощуванню саме картоплі на насіння, яку вже потім використовують по всій Америці. Тут переважають великі, добре механізовані ферми.

Протягом останніх кількох десятиріч виробники картоплі пережили досить важкий період в зв'язку з тим, що взагалі потреби ринку в картоплі зменшилися, а крім того, частина споживачів почала віддавати перевагу картоплі, вирощеній на заході країни. В результаті половина прибутків штату від сільськогосподарської продукції забезпечується нині виробництвом яєць та вирощуванням курей, що вдвічі перевищує прибутки від вирощування картоплі.

Інша сільськогосподарська зона – це низовина навколо озера Чемплейн, чия близькість до мегалополіса робить її конкурентоздатною в порівнянні з більш віддаленими районами у постачанні молока – недорогого продукту, який хоча і легко можна транспортувати великими цистернами, проте воно швидко псується і тому його не можна зберігати тривалий період. З Чемплейнської низовини молоко постачають одночасно і в Нью-Йорк, і в Бостон. Літо тут помірно тепле і вологе, й ці кліматичні умови загалом сприяють веденню сільського господарства. Таке прохолодне літо також сприятливе для виробництва молока.

Штат Вермонт стоїть на першому місці у Сполучених Штатах із виробництва молока на душу населення. Молочна промисловість становить близько 90 відсотків усього сільськогосподарського виробництва штату і в основному зосереджена у Чемплейнській низовині.

Більша частина території глухого закутка на сході зайнята лісами, тому відсутність великих деревообробних підприємств може здатися дещо дивною. Однак це пояснює-

ся тим, що колишні безконтрольні вирубки та недостатньо добре організоване заліснення призвели до того, що на місці лісів цінних порід з'явилися ліси настільки низької якості, що їх не можна використовувати ні у виробництві лісоматеріалів, ні у виробництві целюлози.

Винятком є лише північна частина штату Мен, де налагоджено виробництво целюлози. Тут же знаходяться чи не найбільші земельні ділянки на сході Сполучених Штатів, що перебувають у власності дуже обмеженої кількості людей, – обробка деревини залишається досить важливою галуззю місцевої промисловості.

Риболовство також залишається важливою, хоча й дещо нестабільною часткою в економіці регіону. Тут виловлюється від 80 до 90 відсотків лобстерів у Сполучених Штатах. Штат є також лідером у виробництві сардин.

У регіоні існує два види промислового рибальства. Особливо важливим є узбережне рибальство, де використовуються невеликі кораблі, що вимагає загалом незначних капіталовкладень. В основному так ловлять лобстерів і тріску. Лов риби у відкритому морі на мілинах вимагає застосування більших кораблів та значно більших інвестицій. На цих мілинах в основному ведеться промисловий лов таких придонних видів риби, як тріска, камбала та палтус.

Однак узбережне рибальство перебуває нині під великою загрозою в зв'язку з необхідністю задовольняти величезні потреби Сполучених Штатів у нафті та газі. Загроза забруднення узбережжя пов'язана з тим, що під багатими рибою мілинами було знайдено значні поклади нафти та газу. Це сталося після того, як у 1979 році Департамент захисту навколишнього середовища дав дозвіл на геологічну розвідку кільком нафтовим компаніям.

Видобування корисних копалин також не дуже поширене нині в цьому регіоні. Проте так було не завжди. Свого часу у Адірондакських горах видобували залізну руду протягом 100 років, і її поклади все ще залишаються досить значними, однак загальний обсяг видобутку на сьогоднішній день залишається відносно незначним.

Скелі вулканічного та метаморфічного походження, значні обсяги яких знаходяться на півночі Нової Англії, протягом багатьох років досить широко використовуються як джерело видобутку будівельних матеріалів. На території штату Вермонт та вздовж усього центрального узбережжя штату Мен знаходиться багато гранітних кар'єрів. У Вермонті знаходяться також найбільші у Сполучених Штатах кар'єри із видобутку мармуру. Звичайно вартість видобутку цих будівельних матеріалів не йде ні в яке порівняння з вартістю видобутку природних ресурсів в інших регіонах держави, проте вона становить важливу частку в економіці цих двох штатів.

МІСТА ТА ЇХНЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ

У даному регіоні лише незначна більшість населення може бути по праву зарахована до жителів міст. Однак у регіоні існують дві досить значні міські зони – це два найбільших міста на півночі Нової Англії – Барлінгтон у штаті Вермонт та Левістон у штаті Мен, кожне з яких нараховує близько 40 тисяч мешканців.

Невеликий розмір найбільших міст регіону є чи не найкращим показником відносно низького прибутку на душу населення в даному регіоні. Найвищі показники у Сполучених Штатах – саме у населення великих міст, а в цьому регіоні його відносно небагато. Крім того, значна частина місцевого населення зайнята у невеликому виробництві, а ця категорія працівників традиційно перебуває серед найбільш низькооплачуваних в Америці. Відсутність великого місцевого ринку і поганий зв'язок з головними містами спричиняє те, що невеликі підприємства не можуть розвиватися і збільшувати обсяги свого виробництва, як це відбувається практично всюди в інших регіонах США.

Проте є підстави передбачати певне економічне зростання на півночі Нової Англії. У 1980 році перепис населення показав, що поруч із західними та південними штатами саме у штатах Мен, Нью-Гемпшир та Вермонт було відзначено відносно більше зростання кількості населення, ніж у середньому по країні. А у 1980 році цей процес продовжувався в штаті Нью-Гемпшир, в той час як у штатах Мен та Вермонт цей показник був лише трохи нижчим, ніж в середньому по країні.

Цей процес має під собою кілька причин. Одна з них – постійне просування кордонів мегалополіса на північ. В міру того, як розростається міська зона і все ширші і ширші території урбанізуються, тим більше людей з цієї зони шукає місця для того, щоб поселитися за межами великого міста, і тим далі периферійна зона мегалополіса просувається на північ на території Нової Англії.

Північ Нової Англії почала також приваблювати нові види виробництва, які не вимагають значної концентрації виробничих потужностей і великої кількості робітників. Водночас їх почали розміщувати на цій території ще й тому, що як власники підприємств, так і їхні робітники вважають невеликі містечка та навколишні малозаселені місця зручними для проживання. Крім того, цей регіон став більш доступним після того, як протягом 1960-х років через нього було прокладено кілька великих автомагістралей.

З середини ХХ сторіччя північ Нової Англії стала приваблювати все більше і більше туристів, які почали приїздити сюди порибалити, покататися на лижах чи човнах або просто поїздити по регіону, милуючись його мальовничими краєвидами.

Економічне становище району Адірондакських гір надзвичайно залежить від розвитку туризму. Тут знаходиться і Лейк-Плесід – місце, де відбувалися зимові Олімпійські ігри у 1932 та 1980 роках, хоча це і не єдина прекрасна база для любителів лижного та інших зимових видів спорту. Значна частина Національного парку Адірондак, найбільшого Національного парку в державі, знаходиться на території штату Нью-Йорк.

На узбережжі численних озер, на морському узбережжі і просто всюди в горах постійно зростає кількість дачних будиночків. Їхні власники використовують їх від кількох тижнів до кількох місяців на рік, а решту часу здають бажаною для того, щоб легше було сплатити вартість їх будівництва та утримання. У багатьох графствах на півночі Нової Англії таких будиночків зараз набагато більше, ніж тих, у яких постійно мешкають їхні власники.

І нарешті, цікаво відзначити, що багато містечок на узбережжі штату Мен, невеличкі університетські міста у штаті Вермонт та Нью-Гемпшир та багато містечок по всьому регіону зараз популярні серед пенсіонерів, які переїждять сюди на постійне проживання. ■

